

Wapendoorvoer

Koopman is koning in het land van de dominees

Januari 2007

FAIR
POLITICS
MAKE ———
DEVELOPMENT ———
WORK ———

Met de mond belijdt Nederland een stringent wapendoorvoerbeleid, in de praktijk wordt er slechts mondjesmaat gecontroleerd op Schiphol en in de Rotterdamse haven. Het wordt hoog tijd dat Nederland de regelgeving op doorvoer van militaire en strategische goederen verscherpt en strenger controleert op de naleving.

Nederland heeft internationaal gezien een goede reputatie wat betreft het tegengaan van de verspreiding van kleine wapens. Op bilateraal en multilateraal niveau voert de Nederlandse regering een pro-actief beleid om de problemen die kleine wapens veroorzaken aan te pakken. Ook bij de uitvoer van Nederlandse wapens wordt er streng gecontroleerd. De criteria voor wapenexporten zijn vastgelegd in de EU-Gedragscode voor de Wapenexport. Deze code was lange tijd slechts politiek maar niet juridisch bindend. In december 2008 werd de Gedragscode (Code of Conduct) na tien jaar omgezet in een Gemeenschappelijk Standpunt (common position). Het document waarin de wapenexport gereguleerd wordt aan de hand van acht criteria, blijft hetzelfde. Het grote verschil is dat het nu wel juridisch bindend is.

Op het gebied van doorvoer van kleine wapens schiet Nederland echter zwaar tekort. Via de Rotterdamse haven en Schiphol worden jaarlijks vele wapens doorgevoerd. Door gebrek aan controle weten we in de meeste gevallen niet waar die wapens terecht komen. Het wordt hoog tijd dat Nederland de regelgeving op doorvoer van militaire goederen gaat verscherpen en deze strenger gaat controleren op naleving.

Vergunningplicht

Voor de doorvoer van militaire goederen die in Nederland een economische relevante behandeling ondergaan of langere tijd (langer dan 45 dagen bij aanvoer over zee of langer dan twintig dagen bij ander vervoer) in het douane-entrepot worden opgeslagen, geldt een algemene vergunningplicht. Voor de snelle doorvoer van militaire goederen (die korter dan genoemde periodes op Nederlands grondgebied aanwezig zijn en die tijdens hun verblijf geen behandeling ondergaan) geldt een ad hoc vergunningplicht voor individuele doorvoertransacties.

De NAVO-partners, de EU-lidstaten (behalve deze die na 1 mei 2004 toetraden) en enkele belangrijke handelspartners zijn vrijgesteld van de ad hoc vergunningsplicht voor snelle doorvoer. In de periode 2000-2004 waren deze vrijgestelden verantwoordelijk voor een kleine zestig procent van alle wapenhandel in de wereld. Maar ook de KLM hoeft bijvoorbeeld geen vergunning aan te vragen voor wapens die het vervoert naar landen als Ecuador en Sierra Leone.

In een aantal gevallen kan er wel een ad hoc vergunningplicht voor de snelle doorvoer worden geëist. Dit gebeurt bijvoorbeeld als blijkt dat er wordt geprobeerd de goederen een andere bestemming te geven dan in het land van herkomst is opgegeven. Of als men probeert een transactie geheel en al aan exportcontrole te onttrekken. Een derde mogelijkheid is als met de betreffende doorvoer zwaarwegende Nederlandse belangen worden geschaad. Het is vooral belangrijk dat het risico zo klein mogelijk is dat de betreffende zending een land bereikt waartegen een internationaal wapenembargo is afgekondigd.

Twee maten

De toetsingscriteria voor snelle doorvoer van grote hoeveelheden wapens en andere strategische goederen zijn dus vele malen minder uitgebreid dan die voor de uitvoer van de strategische goederen van Nederlandse makelij. Bij langzame doorvoer geldt een vergunningplicht waardoor de doorvoer getoetst wordt aan dezelfde principes als de wapenexport, te weten de principes uit het EU Gemeenschappelijk Standpunt. Er wordt dan gekeken of er een internationaal wapenembargo geldt tegen een land. Dit geldt niet voor doorvoer uit de bevriende landen. Voor snelle doorvoer vindt deze controle niet plaats. Dit meten met twee maten is niet logisch: waarom geen algemene vergunningplicht voor alle doorvoer? Is het afbouwen van handelsbelemmeringen voldoende reden om niet meer om te kijken naar de wapenstromen die in flitstempo ons land passeren?

Uiteraard mag van de vrijgestelden van de ad hoc vergunningplicht, en dan met name van de NAVO-partners en van de EU-lidstaten, worden verwacht dat ze zich houden aan

de verplichtingen van het VN-wapenregister en dat ze even consciëntieus als Nederland hun uitvoervergunningen voor strategische goederen toetsen aan criteria als die van de mensenrechtensituatie in het ontvangende land. In de praktijk valt dit tegen. Er zijn EU-lidstaten en kandidaat-lidstaten die een geschiedenis hebben van wapenhandel met dubieuze regimes. Een land als Tsjechië, exporteerde in 2001 nog wapens naar landen als Sri Lanka en Eritrea. En België leverde onlangs nog wapens aan Nepal. Maar ook de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk maken zich geregeld schuldig aan export van wapens naar landen waar deze gebruikt worden voor het begaan van ernstige mensenrechtenschendingen of schendingen van humanitair recht.

Het is een illusie te denken dat met een vergunningplicht voorkomen kan worden dat er strategische goederen naar (potentiële) conflictgebieden verscheept worden. Het blijft bijvoorbeeld lastig te beoordelen of een bepaald goed in het land van bestemming voor militaire of burgerlijke doeleinden gebruikt gaat worden. Maar door een vergunningplicht kan de Nederlandse regering verhinderen dat wapens via Nederlands grondgebied in verkeerde handen terecht komen. In Finland, Oostenrijk en Denemarken bestaat al een algemene vergunningplicht voor alle doorvoer.

Verantwoordelijkheid

De Nederlandse economie profiteert van doorvoer van wapens uit andere landen naar landen waar we zelf geen wapens naar zouden willen uitvoeren. We verdienen eraan en dus heeft Nederland, in tegenstelling tot wat de vorige regering beweerde, wel degelijk een verantwoordelijkheid voor de doorvoer van strategische goederen via Nederland, ongeacht hoe langzaam of snel de goederen worden doorgevoerd. Als Nederland het bevorderen van internationale veiligheid en de opbouw van de internationale rechtsorde serieus neemt, dan moeten de bestaande regels ten aanzien van doorvoer van wapens worden aangescherpt. Zoals de regels nu zijn is Nederland niet alleen moreel medeplichtig aan het zenden van wapens naar risicogebieden als Angola en Congo, maar verdient Nederland daar ook nog geld aan. De prachtige internationale reputatie ten spijt.

Beleidsaanbevelingen

- Nederland moet pleiten voor een allesomvattend internationaal Wapenhandelsverdrag, gebaseerd op mensenrechtenstandaarden, humanitair recht en de principes binnen al bestaande wapenhandelsregulering. Voor de vertaling naar Nederlandse wetgeving betekent dit aanscherping van de In- en uitvoerwet en het Uitvoerbesluit Strategische goederen uit 1963. Bij voorkeur met de invoering van een algemene vergunningplicht voor alle doorvoer (snel en langzaam en ongeacht het land van herkomst) van wapens en andere strategische goederen.
- De Tweede Kamer moet aandringen op veel scherpere controles op strategische goederen en hun bestemming. Dit betekent scherpere controle op Schiphol en in de havens.
- De Tweede Kamer moet alert zijn op het gedrag van (kandidaat-)lidstaten van de EU ten aanzien van wapenhandel en de toetsingscriteria voor uitvoer van deze landen.

Box 1

Internationale campagne voor internationaal wapenhandelsverdrag

In oktober 2003 zijn Amnesty International, Oxfam International en IANSA (een netwerk van 500 NGO's) een internationale campagne begonnen voor een betere controle op de handel in en het gebruik van wapens. In Nederland wordt deze campagne uitgevoerd door Amnesty Nederland, Novib en Pax Christi. Het doel van de campagne is de internationale gemeenschap aan te sporen een juridisch bindend internationaal Wapenhandelsverdrag (het ATT - het Arms Trade Treaty) aan te nemen. Dit verdrag bestaat nu nog slechts als concepttekst, maar beoogt in de toekomst staten te verplichten tot verantwoorde wapenhandel en zal illegale wapenhandel verbieden. Het verdrag is gebaseerd op principes uit het internationaal recht en uit al bestaande wapenhandelregulering.

Box 2

633 NAVO-tanks

Controles op wapens door de Nederlandse douane zijn vooral administratief. Fysiek onderzoek van verdachte ladingen gebeurt veel te weinig.

De toenemende concentratie van het douanewerk op risicoanalyses zal daar vermoedelijk niet veel aan veranderen. Namen van handelaren en routes van vervoer veranderen namelijk regelmatig, waardoor risicoanalyses snel verouderen. Zo kon het in Nederland gebeuren dat via de Rotterdamse haven ongemerkt 633 NAVO-tanks werden vervoerd naar Afrika. De Italiaanse justitie kwam het transport op het spoor toen het jacht maakte op een groep wapenhandelaren die tanks zou verschepen naar Afrika. Voor die fysieke controle is in Nederland nauwelijks tijd. Met een toename van fysieke controles zullen malafide vervoerders eerder door de mand vallen dan door papieren controles. Zoals wapenspecialist Paul Beaver het in 1999 in De Groene Amsterdammer stelde: 'In Rotterdam wordt veel gebruik gemaakt van de slechte controle. Er worden heel veel wapens voor de zwarte markt naartoe verscheept. In Europa is het absoluut de belangrijkste wapenoverslaghaven. Dat komt vooral door de ligging lekker dicht bij de Belgische FN-wapenfabrieken, bijvoorbeeld. Maar zeker ook door het lakse beleid van de Nederlandse regering.'

Uit: Doorvoer van wapens via Nederland, onderzoeksrapport door Martin Broek in opdracht van Novib (2001)

Fair Politics is in cooperation with:

Fair Politics is an initiative of the Evert Vermeer Foundation and is being sponsored by:

The content of this publication is the sole responsibility of Fair Politics and does not necessarily reflect the position of the sponsors.